

Wyrok z dnia 9 października 2003 r., V CK 277/02

Postanowienia określające sposób ustalenia wartości pojazdu na podstawie ustaleń rynkowych (przy uwzględnieniu stanu technicznego, przebiegu i wyposażenia) – zamieszczone w ogólnych warunkach ubezpieczenia pojazdów lądowych od uszkodzeń i kradzieży – nie mogą być uznane za niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹ k.c.), jeżeli w ten sposób ustala się wartość pojazdu zarówno przy zawieraniu umowy ubezpieczenia (dla określenia sumy ubezpieczeniowej), jak i przy ustaleniu wysokości odszkodowania.

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Jan Górowski

Sędzia SN Marian Kocon

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Grzegorza S. przeciwko Towarzystwu Ubezpieczeń i Reasekuracji "Warta" S.A., Oddział w B.-B. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 9 października 2003 r. kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej z dnia 12 kwietnia 2002 r. oddalił kasację.

Uzasadnienie

Powód domagał się zasądzenia od pozwanego Towarzystwa Ubezpieczeń i Reasekuracji „Warta” S.A. kwoty 13 200 zł, twierdził, że zawarł z pozwanym umowę ubezpieczenia autocasco na kwotę 70 000 zł, jego samochód objęty tym ubezpieczeniem został skradziony, a pozwany wypłacił mu kwotę 56 800 zł. Sąd Rejonowy powództwo oddalił, ustalając, że powód był właścicielem samochodu marki Volkswagen Passat 1,9 TDI, rok produkcji 1999. Pojazd był zakupiony w Niemczech i sprowadzony do Polski w ramach prywatnego importu w 2000 r. Samochód został zarejestrowany w dniu 28 września 2000 r., zaś od dnia 10 października 2000 r. objęty był ubezpieczeniem od uszkodzeń autocasco oraz od

kradzieży u strony pozwanej. W umowie ubezpieczenia wartość pojazdu ustalono na 70 000. W dniu 5 listopada 2000 r. samochód powoda został skradziony. Pozwany ubezpieczyciel dokonał wyceny samochodu i wypłacił powodowi odszkodowanie w kwocie 56.800 zł. Wycena została dokonana na podstawie systemu Info-Expert, zgodnie z którym wartość bazowa samochodu została skorygowana, a wpływ na jej obniżenie miały wcześniejsze naprawy, niewłaściwe serwisowanie pojazdu oraz prywatny import samochodu.

Oddalając powództwo Sąd Rejonowy wskazał, że podstawą odpowiedzialności ubezpieczyciela jest art. 805 i nast. k.c. i ogólne warunki ubezpieczenia autocasco oraz od kradzieży. Zgodnie z tymi warunkami wysokość odszkodowania ustalana jest zgodnie z wariantem likwidacji szkody, według którego zawarto umowę ubezpieczenia, nie może jednak przekroczyć wartości pojazdu ustalonej przez ubezpieczyciela na podstawie notowań rynkowych pojazdu danej marki, typu i roku produkcji, z uwzględnieniem stanu technicznego, przebiegu i wyposażenia. Powód zaakceptował przez podpisanie umowy, że podstawą ustalenia wartości jest katalog Info-Espert oraz wycena rzeczoznawcy. W ten sposób ustalono wartość samochodu na 56 800 zł i takie odszkodowanie powodowi wypłacono. Wskazano przy tym, że suma ubezpieczeniowa nie jest tożsama z wartością ubezpieczenia, gdyż suma ubezpieczenia określa górną granicę odpowiedzialności ubezpieczyciela, który wypłaca odszkodowanie, a nie sumę ubezpieczenia.

Tę ocenę podzielił Sąd Okręgowy, który wyrokiem z dnia 12 kwietnia 2002 r. oddalił apelację powoda. Sąd ten podniósł przy tym, że wbrew stanowisku powoda, zawarta w umowie ubezpieczenia klauzula dotycząca sposobu ustalenia wysokości odszkodowania, nie może być uznana za klauzulę abuzywną.

Wyrok ten powód zaskarżył kasacją. Jako podstawę kasacyjną wskazał naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ k.c. W związku z tym wniósł o zmianę wyroku przez uwzględnienie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 393¹¹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia kasacją oraz jej podstaw. W niniejszej sprawie zaskarżając wyrok sądu drugiej instancji, oddalający apelację od wyroku oddalającego powództwo, wskazano jako podstawę kasacyjną jedynie naruszenie art. 385¹ § 1 i 3 k.c. Tak sformułowana podstawa kasacyjna określa ramy kontroli Sądu Najwyższego co do

zgodności zaskarżonego wyroku z powołanymi przepisami. Artykuł 385¹ § 1 k.c. stanowi, że postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszają jego interesy (tzw. niedozwolone postanowienia umowne); nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Przepis art. 385¹ § 3 k.c. stanowi natomiast, że niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu; w szczególności odnosi się to do postanowień umowy przyjętych ze wzoru umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

Powód odwołując się do tych postanowień zarzucił, że niedozwolonym postanowieniem umownym jest klauzula zawarta w ogólnych warunkach ubezpieczenia pojazdów lądowych i od kradzieży, którymi posługuje się pozwany ubezpieczyciel, uprawniająca ubezpieczyciela do ustalenia wartości pojazdu dla celów związanych z określeniem wysokości odszkodowania na podstawie notowań rynkowych zawartych w informatorach (katalogach) i to w sposób odbiegający na niekorzyść ubezpieczonego od ustalenia wartości pojazdu, przyjętej przy zawieraniu umowy ubezpieczenia i określenia wysokości sumy ubezpieczenia. Zastosowanie tej klauzuli w niniejszej sprawie spowodowało, że w umowie ubezpieczenia strony określiły wartość pojazdu na kwotę 70 000 zł, (co miało miejsce dnia 10 października 2000 r.), zaś po kradzieży tego pojazdu dokonanej dnia 5 listopada 2000 r., pozwany ubezpieczyciel określił wartość samochodu na kwotę 58 800 zł i w tej wysokości wypłacił odszkodowanie.

Wstępnie stwierdzić należy, że art. 385¹ § 1 k.c. zawierający klauzulę generalną, dotyczącą niedozwolonych postanowień umownych, odnosi się do wszelkich umów konsumenckich, niezależnie od tego, czy przy ich zawieraniu przedsiębiorca posługiwał się wzorcem umowy. Nie ulega zatem wątpliwości, że przepis ten znajduje zastosowanie także przy umowach ubezpieczenia. Jest także poza sporem, że w ramach sądowej kontroli umów musi być dokonana ocena, czy określone postanowienie umowne zawiera cechy postanowienia niedozwolonego, to jest – niezgodnione indywidualnie z konsumentem – kształtuje jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego

interesy. Z reguły też taka ocena dokonywana jest *in concreto*, w sporze między konsumentem a przedsiębiorcą, jak w niniejszej sprawie.

Treść polisy ubezpieczeniowej stanowiącej dowód zawarcia umowy ubezpieczenia przez powoda nie pozostawia wątpliwości, że wartość pojazdu określono na 70 000 zł, obejmując go ubezpieczeniem autocasco i od kradzieży. W polisie tej zawarto postanowienie, że do ubezpieczenia mają zastosowanie ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów lądowych od uszkodzeń i od kradzieży, które powód otrzymał, jak też zastrzeżenie, iż podstawą ustalenia wartości pojazdu będzie katalog „Info-Expert”. To ostatnie postanowienie zamieszczone w polisie nawiązuje do § 1 pkt 6 ogólnych warunków ubezpieczeń. W postanowieniu tym określono pojęcie „wartość pojazdu”, przyjmując, że rozumie się przez to wartość ustaloną przez ubezpieczyciela na podstawie notowań rynkowych pojazdu danej marki, typu i roku produkcji – z uwzględnieniem jego wyposażenia, przebiegu i stanu technicznego. Notowania stanowiące podstawę do ustalenia wartości pojazdu zawarte są w informatorach (katalogach) uznawanych przez ubezpieczyciela, a w dokumencie ubezpieczenia odnotowuje się nazwę katalogu stanowiącego podstawę ustalenia wartości pojazdu.

Ponadto w § 1 pkt 6 ogólnych warunków ubezpieczenia stwierdzono, że przy braku notowań rynkowych danego pojazdu wartość przyjętą do ubezpieczenia ustala się przyjmując średnią z wartości podobnych typów pojazdów, zaś wartość nowego pojazdu potwierdzona fakturą zakupu jest aktualna dla celów ubezpieczeniowych w okresie dwóch miesięcy od daty wystawienia, po tym terminie zaś wartość ustalana jest na podstawie katalogu.

Niezbędne jest jeszcze zwrócenie uwagi na dwa postanowienia ogólnych warunków ubezpieczenia. Pierwszy, zawarty jest w § 1 pkt 5 ogólnych warunków ubezpieczenia, określa pojęcie „sumy ubezpieczenia”. Zgodnie z nim postanowieniem przez „sumę ubezpieczenia” rozumie się zmniejszającą się w czasie trwania umowy ubezpieczenia kwotę odpowiadającą wartości ubezpieczonego pojazdu w danym momencie trwania umowy ubezpieczenia. Suma ta jest podstawą od obliczania składki. Drugi, dotyczy § 1 pkt 8 ogólnych warunków ubezpieczenia i określa pojęcie „odszkodowania”, jako kwotę ustaloną zgodnie z ogólnymi warunkami, nie wyższą niż suma ubezpieczenia w odniesieniu do szkody powstałej w pojeździe i nie wyższą niż wartość wyposażenia dodatkowego, wynikającego z umowy ubezpieczenia.

Dokonując oceny tych postanowień w świetle art. 385¹ § 1 i 3 k.c. stwierdzić należy jednoznacznie, że wbrew stanowisku powoda nie mogą one być zakwalifikowane jako postanowienia niedozwolone.

Powód przytaczając treść art. 385¹ § 1 k.c. pomija ostatnie zdanie, które stanowi, że przepis ten nie dotyczy postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane jednoznacznie. Nie ulega przecież wątpliwości, że postanowienia ogólnych warunków ubezpieczenia dotyczące określenia „sumy ubezpieczenia” i „odszkodowania”, a przede wszystkim „wartości pojazdu”, będącej podstawą i dla ustalenia sumy ubezpieczenia i dla ustalenia wysokości odszkodowania, określają główne świadczenia ubezpieczyciela (wypłata odszkodowania) i ubezpieczonego (zapłata składki). Można więc uznać, że już z tego względu zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. nie jest uzasadniony.

Powód błędnie odczytuje treść § 1 pkt 6 ogólnych warunków ubezpieczenia, która nie dotyczy jedynie określenia wartości pojazdu dla ustalenia wysokości odszkodowania. Przyjęte w tym postanowieniu reguły ustalenia wartości pojazdu mają zastosowanie zarówno przy zawieraniu umowy ubezpieczenia i ustaleniu sumy ubezpieczenia, jak i przy ustaleniu wysokości odszkodowania. Oczywiście jest, że z upływem czasu ulega obniżeniu pierwotna wartość pojazdu, a tym samym ulega zmniejszeniu zarówno suma ubezpieczenia (wyraźnie o tym stanowi § 1 pkt 5 ogólnych warunków ubezpieczenia), jak i wysokość odszkodowania, szczególnie przy utracie pojazdu. Pozwany ubezpieczyciel nie stosował innych reguł ustalenia wartości pojazdu przy zawieraniu umowy ubezpieczenia i określaniu sumy ubezpieczenia, a innych przy ustalaniu wysokości odszkodowania. Jedyne wyjątek, zresztą w pełni usprawiedliwiony, dotyczy ubezpieczenia samochodu nowego, którego wartość wynika z faktury zakupu i ten dokument jest podstawą ustalenia wartości pojazdu. Dopiero po dwóch miesiącach ubezpieczyciel uprawniony jest do zastosowania dla ustalenia wysokości odszkodowania, wartości według notowań określonych w katalogach. Jeżeli zatem pozwany ubezpieczyciel byłby uprawniony w ogólnych warunkach ubezpieczeń do stosowania odmiennych reguł ustalenia wartości pojazdu przy zawieraniu umowy ubezpieczenia i przy ustalaniu wysokości odszkodowania i to reguł rażąco naruszających interesy ubezpieczonego, to takie postanowienie należałoby uznać za niedozwolone w świetle art. 385¹ § 1 k.c. Taka sytuacja nie występuje jednak w niniejszej sprawie.

Bliższa analiza reguł ustalania wartości samochodu ujętych w ogólnych warunkach ubezpieczenia – jednakowych przy zawieraniu umowy ubezpieczenia i ustalaniu odszkodowania – w żadnym razie nie pozwala uznać, aby pozostawały one w kolizji z dobrymi obyczajami rażąco naruszając interesy ubezpieczonego. W szczególności nie można zakwestionować, aby odwołanie się w tych postanowieniach do wartości rynkowej pojazdów danej marki, typu i roku produkcji, przy uwzględnieniu – co do konkretnego pojazdu – jego wyposażenia, przebiegu i stanu technicznego (z wyjątkiem ubezpieczenia pojazdów nowych, co do których wartość przy ubezpieczeniu określa cena nabycia z faktury), było sprzeczne z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy ubezpieczonego. Przeciwnie, dla tak określonych reguł trudno znaleźć inną rozsądną i uzasadnioną alternatywę. Warunkiem jest jedynie to, aby te same reguły stosować przy zawieraniu umowy ubezpieczenia (dla określenia sumy ubezpieczenia) i przy ustalaniu wysokości szkody (dla celów odszkodowania). Takie wymagania spełniają zaś rozpatrywane ogólne warunki ubezpieczenia. (...)

Z tych względów orzeczono, jak w sentencji (art. 393¹² k.p.c.).